

Haapsalu ja Läänemaa

Ivi Tomingas*

Läänemaa on üks soostunumaid ja lõhedama asustusega Eestimaa piirkondi, samas rikas muinasaegsete linnuste ja ka ohvripaikade poolest. Seepärast valisin kõigepealt foto hiietammest. Oma näo annab Läänemaale kindlasti Matsalu looduskaitseala ja sellega seotud Matsalu loodusfilmide filmifestival, mille toimumispaigaks 1990. aastal valminud Lihula rahvamaja.

Läänemaa kohta fotosid valides olen arvestanud 1939. aasta haldusreformi järgseid piire, välja on küll jäetud Hiiumaa. 1950. aasta reformiga kuulusid näiteks Vigala Rapla rajooni alla ja Varbla Pärnu rajooni alla.

1920.–1930. aastatest valisin mõned ülesvõtteid koolidest, seltsimajadest jt. tolle aja elukeskustest, töödest-tegemistest ja ka pidutsemisest. Väikesel viimasele ka foto pulmapeost, mis annab tunnistust oskusest lõbutseda ja nalja visata.

Läänemaa pealinnaks on juba keskajast alates olnud Haapsalu. Haapsalu sai linnaõigused piiskop Hermann I käest 1279. aastal, mil Haapsalu oli Saare-Lääne piiskopkonna keskuseks. Võimsad lossivaremed on üks olulisemaid tunnusmärke praeguseni, rääkimata kuulsast Valgest Daamist, kes end siiani iga suve lõpus lossiaknal ilmutab.

20. sajandi algus oli Haapsalu üks õitsenguperioode, kui see Peterburi ülikute seas menukaks kuurortlinnaks kujunes ja ravimuda omadusi propageeriti. Seda aega meenutab pika perrooniga õhuline raudteejaam. Kaunis promenaad kuursaaliga ja liivane rand meelitavad suvitajaid tänaseni. Kuulsusi, kes seal suvitavad, pole mõtet üles lugema hakatagi. Fotodelt näeme kahe Rootsi kuninga visiite. Haapsalu, Noarootsi ja seal asuvad rannaalad ning saared on ju rannarootslaste põline piirkond, mis jällegi vääriski omaette käsitlust.

Väga kuulsad on ka Haapsalu sallid, mille õhulisust on proovitud seda läbi abielusõrmuse tõmmates. Sallide kudumist ja mustreid saab näha Konstantin Märskas filmis „Nobedate näppude linn“, mis on valminud 1937. aastal ja kestab 6 minutit. Haapsalu üks kaubamärke on olnud ka vehklemine, mis on andnud sellele linnale iseloomu ja Eestile maailmameistreid, lisaks veel südamliku filmi „Vehkleja“. Leidsin tore foto noortest vehklejatest 1950. aastatest, mis oli ka nimetatud filmi toimumisajaks.

Tänapäeva Haapsalu reklaami ei vaja – spaad, erinevad kultuurisündmused, lapsesõbralik rand ja Iloni Imedemaa teevad ilmselt saja aasta pärast fotode valimise veelgi raskemaks.

Hiietamm Valgu metskonnas Velise vallas 1926. aastal.
Foto: H. Schulz EFA.554.P.2-2603

* Ivi Tomingas (1958), arhivaar, RA Filmiarhiiv, Ristiku 84, 10318 Tallinn, Ivi.Tomingas@ra.ee

Haapsalu lossi varemed 1937. aastal. Filmikaader. Operaator Konstantin Märskä. EFA.4.P.0-48068

Haapsalu lossi torn, mille aknale ilmub Valge Daam. 1940. Foto autor teadmata. EFA.419.P.0-114170

Kuursaal 1930-ndatel aastatel. Foto autor teadmata. EFA.3.P.0-28948

Vaade Karja tänavale tuletõrjemaja tornist 1937. aastal. Filmikaader. Operaator Konstantin Märskä. EFA.4.P.0-48069

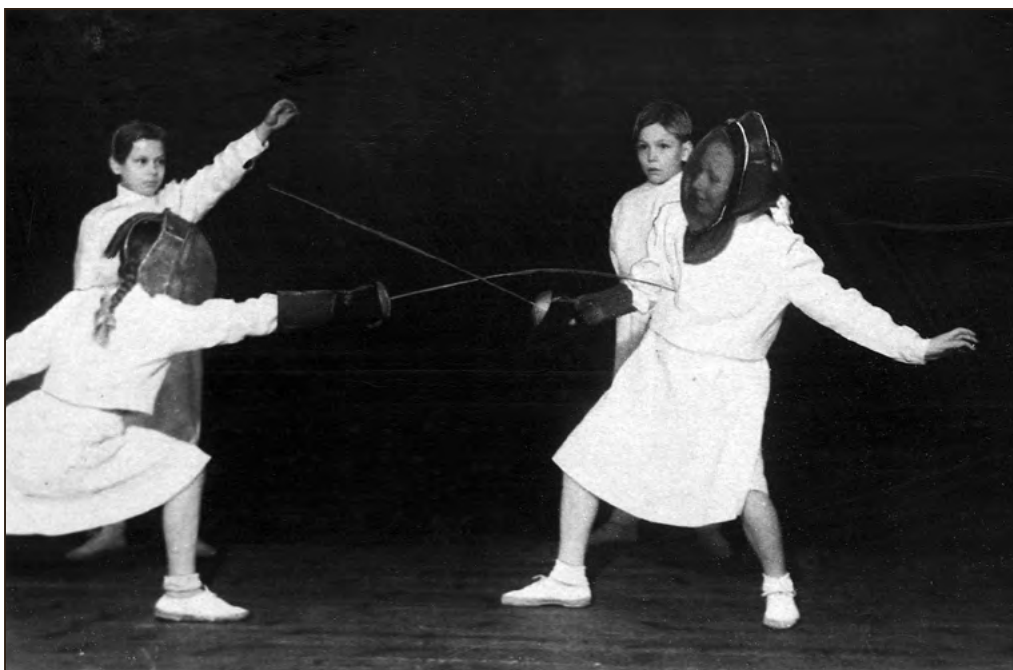
Rootsi kroonprints Gustav Adolf Haapsalus 1932. aastal. Foto autor teadmata. EFA.2.P.0-65238

Rootsi kuningas Carl VI Gustav ja Ingrid Röötel Noarootsi koolis 1992. aastal. Foto: Toomas Volmer. EFA.204.0-262358

Haapsalu pitsilised sallid 1967. aastal. Foto: P. Raukas. EFA.204.P.0-81234

Haapsalu 1. Keskkooli vehklejad Aime Piirsalu ja Milvi Nupp võistlemas 1952. aastal. Foto autor teadmata. EFA.259.P.0-43191

Vaade Lihula alevile
 pitsimaja tornist
 1930. aastal.
 Foto autor teadmata.
 EFA.554.P.0-183067

Lihula Vabatahtliku
 Tuletõrjeühingu
 hoone 1930. aastal.
 Foto: H. Schultz.
 EFA.554.P.0-183071

Lihula mõisa
 härrastemaja 1939.
 aastal.
 Foto: Carl Sarap
 EFA.554.P.0-183066

Vilja niitmine Vigala põllutöökoolis. Vana-Vigala Põllutöökool avati endises mõisahoones 1920. aastal. Asutajaks oli Lääne Maavalitsus. Koolil oli oma 231-hektariline koolitalu. 1932. aastal avati aianduse eriklass. Kandnud erinevaid nimesid, tegutseb kool tänaseni. EFA.554.P.2-2556

Vigala Põllutöökooli ilmajaam 1930. aastatel. EFA.554.P.0-183227

Talu Taebla vallas 1922. aastal. Foto: Johannes Grünthal. EFA.554.P.0-183283

Tuudur Vettik dirigeerib Kullamaa II laulupäeval 1934. aastal. Foto autor teadmata. EFA.38.P. 0-39627

Pulmaseltskond
Paljasma külas Vigala
kihelkonnas 1930.
aastal. Tegu on ilmselt
juba teise päeva nn.
vale pruutpaari ja
selle kaaskonnaga.
Foto autor teadmata.
EFA.554.P.0-187283